

оттопонимные прилагательные, существительные (собственные, нарицательные), обозначающие культурные символы и национальные ценности, а визуальными – национальные цвета, орнаменты, изображения государственного флага и культурных символов страны.

Ключевые слова: *бренд, национальная идентичность, национальный брендинг, культурный символ, вербальные и визуальные маркеры идентичности.*

Fomenko O., PhD, Associate professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

VERBAL AND VISUAL MARKERS OF NATIONAL IDENTITY IN COMMERCIAL BRANDS (ON THE ENGLISH LANGUAGE DATA)

The paper studies verbal and visual means conveying national identity in names, slogans, advertising, logos, and packaging of commercial brands. It is found that toponyms, toponymic adjectives, nouns (common and proper names) denoting cultural symbols and national values are the primary language markers of country's identity, while national colours and ornaments, images of national flags and cultural symbols are the main visual communicators of national identity.

Keywords: *brand, national identity, national branding, cultural icon, verbal and visual means of identity.*

УДК 81''25 +81'42: 821.112.2

Хайдер Є.М., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ПОВТОРУ ЯК ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ Г.ГЕССЕ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ І РОСІЙСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ)

Статтю присвячено проблемам перекладу українською та російською мовами з німецької мови повторів та передачі авторського задуму, вкладеного в них. Особливу увагу приділено окремим видам повторів як елементам ідіостилю Г. Гессе.

Ключові слова: *міжкультурна комунікація, ідіостиль, жанрово-стилістична домінанта, повтор.*

Актуальність статті зумовлена необхідністю подальшого узгодження та уніфікації наукової термінології, за допомогою якої

здійснюється оцінка художнього перекладу. Різновекторність дослідницьких підходів до перекладацької діяльності лише ускладнює розв'язання проблем, які виникають на цьому ґрунті. Також недостатньою є диференціація методичних та методологічних завдань.

При здійсненні перекладу навіть тексту художньої літератури, який зорієнтовано на стереотипи сприйняття цільової культури, адекватність тексту перекладу досягається за умов збереження комплементарного характеру застосування текстотворчих стратегій автора та перекладацьких стратегій. А отже, переклад як своєрідний тип міжмовної та міжкультурної комунікації, наділений багатограним характером і відповідно може оцінюватись з різних точок зору – перш за все, з точки зору відповідності оригіналу (незважаючи на ефект, створений перекладом), або з точки зору комунікативного ефекту, досягнутого за допомогою перекладу (його прагматичною адекватністю) [2, с. 196; 462; 573].

Основною метою перекладу є здійснення міжкультурної комунікації, що за визначеннями таких науковців як Л.К. Латишев, В.Н. Комісаров, Г.В. Чернов, та ін. – це обмін, взаємодія, зняття бар'єрів, взаємність та солідарність. Оскільки міжкультурне спілкування, як сфера активності людини, розгортається на межі різних етносів, формується на стику культурології, лінгвістики, етнічної психології – знаходимо у Донця П.М [6].

Твори Гессе, що аналізуються, нерозривно пов'язані зі східною культурою та історією Європи. Читати їх поза культурним фоном – загальноєвропейським і німецьким – неможливо; тому одним із основних положень міркувань, висловлених у дослідженні, є твердження, що літературний переклад – це акт міжкультурної комунікації. Він функціонує одночасно щонайменше в двох культурах як інструмент для контактів між двома літературами.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних досліджень одним із перспективних напрямків щодо вивчення художнього тексту є системний підхід. Уявлення про системний характер творчості дає можливість досліджувати ідейно-художню та стилістичну доміанти авторського ідіостилю.

Стилістична доміанта постає у нашому дослідженні як сукупність маркованих елементів мікро- та макростилістичного рівня тексту в межах жанру, обраного автором, де елементи всіх рівнів співвіднесені між собою і зумовлені творчою манерою

автора, особливостями авторської картини світу, його та тематичною спрямованістю.

Вивчення жанрово-стилістичної домінанти передбачає проведення наскрізного аналізу маркованих елементів мікрорівня тексту з урахуванням їх особливостей, що дає можливість розкрити своєрідність авторського ідіостилу. Досить часто увагу дослідників привертають такі елементи мікрорівня тексту, як епітети, порівняння, метафори та метонімії. Повтор, натомість, стає об'єктом розвідок нечасто.

Повтор – це найпоширеніша стилістична фігура, зумовлена емоційними та смисловими чинниками [4, с. 540]. Для К. Брінкера повтор є фігурою когезії, тією граматичною умовою, що визначається експліцитним повторенням слів чи словосполучень [7, с. 27].

У цьому дослідженні ми розглядатимемо особливості лексико-синтаксичного повтору, оскільки синтаксис, як і лексика, є елементами мікрорівня тексту.

Аналізовані твори Г. Гессе містять в собі такі види повторів, як:

Полісиндетон – повторювані для посилення ліричної виразності чи медитативності однакові сполучники, градація – поступове нагнітання засобів художньої виразності задля підвищення чи пониження їхньої емоційно-смислової значимості, анафора – лексичний повтор чи повторення в усьому творі або його частині синтаксичних структур, контактний повтор – повтор одного й того ж словосполучення або слова, які займають у реченні контактну позицію, епіфора – повторення однакових слів, словосполучень, фраз наприкінці речень, асиндетон – будова мовлення, з якого усунені сполучники для стислості та увиразнення тексту [4].

У повісті "Siddhartha" найчастіше використовуються контактний повтор, градація та анафора. В анафоричному повторі домінує використання займенника "er". Зазначений займенник використовується автором твору для створення мелодики і темпу, а також передає епічність викладення: "Schon verstand er, lautlos das Om zu sprechen, das Wort der Worte. Schon verstand er, im Innern seines Wesens Atman zu wissen, unzerstörbar, eins mit dem Weltall". Такий тип повтору створює свого роду тональність, що вказує на дистанцію між образом автора та змістом тексту. Використання такої тональності підказує читачеві цілі, мотиви та налаштує на настрої персонажів, тримаючи адресата постійно в напрузі.

В українському перекладі ми маємо такий варіант: "Він уже вмів нечутно вимовляти Ом,— це слово слів (...). Він уже вмів у глибині свого єства пізнавати Атмана – твердо й несхитно, в єдності зі світом", а в російському: "Уже он в состоянии был беззвучно произносить слово"Ом", это слово слов (...) Уже в глубине своего существа он познавал Атмана, непреходящего, со вселенной единого". На наш погляд обидва переклади не втратили свою "епічність" (див.нижче), оскільки структура тексту не була змінена перекладачами.

М. Брандес вважає, що саме від стилістичної тональності тексту залежить загальна емоційна атмосфера висловлювання та його настроїв. Визначення тональності у творі означає створення у читача естетичної готовності для проникнення до внутрішнього світу письменника [1, с. 267]. Ця дослідниця виділяє три манери викладу, від яких залежить тональність тексту – це драматичний, епічний та ліричний способи [1 с.269]. У драматичній та епічній манері викладу предметом зображення є зовнішні щодо автора-розповідача та оповідача події. На відміну від епічного викладу, основу якого складає рефлектуюча подія, предметом драматичного викладу є те, що відбувається в описуваній момент, і характеризується він імпульсивністю, збудженістю, полемічністю та внутрішнім напруженням [1, с. 269]. Експресивна функція повтору свідчить про те, що саме епічний тип викладу є більш притаманним даному творові Г.Гессе.

Створенню тональності та ритмічності тексту сприяє також асиндетичний зв'язок "Gotama lehrte die Lehre vom Leiden, von der Herkunft des Leidens, vom Weg zur Aufhebung des Leidens". Найбільш частотними в повістях є полісиндетичні конструкції з однорідними присудками "Bei mir selbst will ich lernen, will ich Schüler sein, will ich mich kennen lernen, das Geheimnis Siddhartha". "Я буду учнем і вчитимусь у самого себе, я пізнаю себе, пізнаю тайну Сіддхартхи!", так перекалав О.Логвиненко, дещо скоротивши однорідні присудки, проте не змінивши при цьому емоційне навантаження речення. Б. Прозоровська ще більше скоротила однорідність присудків: "К самому себе я поступлю в учение, у самого себя я буду изучать тайну, именуемую Сиддхартхой", втративши підвищений модус емоційності.

Нечасто зустрічаються конструкції з однорідними підметами. У будь-якому випадку такий тип зв'язку є основним типом

рематизації, тобто засобом вираження найбільш важливої, з точки зору автора, інформації [5, с. 146].

На окрему увагу заслуговує використання градації у повісті. Ця стилістична фігура створює неабияку напругу в текстах "...sah den unverrückt Stehenden, füllte sein Herz mit Zorn, füllte sein Herz mit Unruhe, füllte sein Herz mit Zagen, füllte es mit Leid". Для стилістичного прийому градації характерним є те, що кожен її наступний член має більш вагоме семантичне значення. У такому разі ми маємо справу зі зростаючою градацією. Щодо наведеного випадку, то тут ми зустрічаємо семантично зростаючу градацію, в якій саме остання фраза "füllte es mit Leid" підсилює значення висловлювання.

Так передає цю фразу український переклад: "...зазирав усередину й бачив, що син стоїть нерухомо, і батьківське серце сповнював гнів, сповнювала тривога, сповнювала нерішучість, сповнював біль". Перекладач не змінив порядок слів, зберігши градацію повністю, проте додав слова, відсутні в тексті оригіналу (порівн. sah den unverrückt Stehenden /син стоїть нерухомо та füllte sein Herz mit Zorn/ і батьківське серце сповнював гнів). А ось таким чином перекладено російською мовою: "...видел неподвижно стоящего, – и сердце его наполнялось гневом, тревогой, трепетом и горем", на нашу думку, градація тут невитримана через відсутність дієслів-повторів, таким чином емоційної напруженості оригіналу в тексті перекладу немає.

Ще один приклад градації "Nun beginnt es, nun geht Siddhartha seinen Weg, nun beginnt sein Schicksal zu sprossen, und mit seinem das meine" підкреслює емоційний стан іншого героя повісті – Говінди.

В обох перекладах: "Ось воно й починається, тепер Сіддхартха піде своїм шляхом, доля його в же пускає паростки, а разом з його долею – і моя" та "Вот оно – началось! Уже Сиддхартха вступає на свой путь, уже начинает свершаться его судьба, а с ней и моя" не збережений повністю градаційний повтор, який в тексті оригіналу призводив до напруження перед маленьким, так би мовити, висновком "und mit seinem das meine".

Використання повторів в повісті Г.Гессе сприяє смислому та емоційному підсиленню висловлювання "Wie hättest du Versenkung, wie hättest du Anhalten des Atems, wie hättest du Unempfindsamkeit gegen Hunger und Schmerz dort bei jenen Elenden lernen sollen?". Такий вид повтору насичений надзвичайною емоційністю і наведені рядки допомагають авторові зобразити емоцію

нерозуміння і недовіри героя, який сумнівається в словах свого друга. В українському перекладі, так само, як і в російському, цей повтор взагалі опущено і замінено на однорідні присудки: "Як це ти вчився б в отих злидарів заглиблюватися в себе, затримувати подих, не відчувати ні голоду, ні болю?", О. Логвиненко; "Каким образом ты мог бы у таких жалких созданий научиться самопогружению, задерживанию дыхания, нечувствительности к голоду и боли?", Б.Прозоровська.

Оскільки основною темою повісті "Siddhartha" є проблема самопошуку, то майже всі стилістичні функції мікростилістичних фігур спрямовані на її реалізацію. Як приклад – простий контактний повтор: "Dann fühlt er sein Selbst nicht mehr, dann fühlt er die Schmerzen des Lebens nicht mehr, dann findet er kurze Betäubung". Такий повтор, як "Nicht um Streit mit dir zu suchen, Streit um Worte, habe ich so zu dir gesprochen. Aber lass mich dies eine noch sagen: Nicht einen Augenblick habe ich an dir gezweifelt. Ich habe nicht einen Augenblick gezweifelt, dass du Buddha bist, dass du das Ziel erreicht hast, das höchste, nach welchem so viel tausend Brahmanen und Brahmanensöhne unterwegs sind" створює емоційну промову особи, що прагне пояснити свої думки та наміри, та перебуває у деякому ваганні. Обидва переклади не змінили та не перефразували це речення, намагаючись розрізнити повтори, обидва перекладачі зберегли емоційну інтенцію: "Я так заговорив до тебе не для того, щоб завести суперечку про слова. Твоя правда, судження важать не багато. Одначе дозволь мені сказати ще одне: я жодної миті не мав у тобі сумніву. Я жодної миті не мав сумніву, що ти – Будда, що ти домігся своєї мети – найвищої, до якої прагнуть тисячі брахманів і брахманських синів"; "Не затем, чтобы спорить, препираться из-за слов, я позволил себе так говорить с тобой. Воистину, ты прав, не во мнениях дело. Но позволь мне заметить еще одно: ни на одно мгновение я не усомнился в тебе. Ни на одно мгновение не возникало во мне сомнение в том, что ты Будда, что ты достиг той высшей цели, к какой стремятся столько тысяч брахманов и сыновей брахманов."

Необхідним є також аналіз повторів деяких слів, які лейтмотивом проходять через повість Гессе. Зазначимо, що під лейтмотивом ми розуміємо конкретний образ, головну тему чи ідею, що пронизує твір і є ключовою для розкриття задуму митця [4, с. 387, с.540]. Як стверджують Д.Фаульзайт та Г.Кюн, повторення слова чи словосполучення, що має характер лейтмотиву, допомагає читачу правильно зрозуміти змістову інформацію та її важливість. У творі Г.Гессе такими лейтмотивними

словами-характеристиками є "die Lehre" та поняття Атман, що символізує своє найвище "я", яке власне і шукав Сіддхартха .

Проаналізувавши всі вище наведені приклади, можна зробити висновок, що повтор, як вагомий елемент стилістичної домінанти на мікрорівні тексту, є значущим комунікативним засобом, що проявляється в певних мовних характеристиках особи. Цей стилістичний прийом виконує експліцитну дескриптивну функцію, що завжди має певну прагматичну настанову. У творах Германа Гессе домінуючі позиції займають анафоричний, градаційний та контактний повтори і використання лейтмотивних слів або речень, що виконують вагому текстотвірну, архітектонічну та емоційно-експресивну функції. Слід також зазначити, що повтори в тексті Гессе відіграють ще й функцію стилізації під сакральні тексти – цей фактор є чи не найвагомим у питанні авторської стратегії та текстотворчої діяльності. Як бачимо, обидва перекладачі в ході трансляції тексту дещо розрідили повтори за допомогою вставлення окремих слів, відсутніх в оригіналі, або навпаки випустили повторювані слова, що деякою мірою викривило суть повторів, хоча й в цілому зуміли зберегти емоційну інтенцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Брандес М.П.* Стилистика текста Текст.: Теоретический курс: Учебник / М.П. Брандес. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004.-416 с.
2. *Демецька В. В.* Теорія адаптації в перекладі: дис... доктора філол. наук: 10.02.16/ Демецька Владислава Валентинівна. К. – 2008.- 240с. , с. 196; 462; 573.
3. *Донец П.М.* Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики. – Х., 2001.
4. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: Академія, 2006. – 752 с.
5. *Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В.* Стилистика английского языка. – К.: Вища школа, 1984. – 247 с.
6. *Пермінова А. О.* Культуромовне буття художнього твору як перекладознавча проблема : Дис... канд. наук: 10.02.16 – 2008. <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/341616.html>
7. *Brinker K.* Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2005. – 179 s.

Стаття надійшла до редакції 17.04.13

Хайдер Е.М., асп.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

СПОСОБЫ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ ПОВТОРА КАК ОСОБЕННОСТИ АВТОРСКОГО СТИЛЯ ГЕССЕ

(на материале украинских и русских переводов)

Данная статья посвящена проблемам перевода повторов с немецкого языка на русский и украинский языки и передачи авторского замысла, вложенного в них.

Ключевые слова: *межкультурная коммуникация, идиостиль, жанрово-стилистическая доминанта, повтор.*

Heider E.M.,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

The ways of the repetition reproduction as the peculiarities of German Gesse's signature style (based on Ukrainian and Russian translations)

This article reveals the problem of translation of the repetitions from German into Russian and Ukrainian languages and the problem of the author's plan reproduction enclosed in them.

Keywords: *cross-cultural communication, idiostyle, genre-stylistical keynote, repetition.*

УДК 811.14'02

Харик О., студ.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОЗИЦІЇ "СВІЙ – ЧУЖИЙ" У ДИСКУРСІ СТРАБОНА

Стаття присвячена аналізу особливостей вербалізації опозиції "свій – чужий" через характеристику представників різних етносів давньогрецьким вченим-літератором Страбоном.

Ключові слова: *опозиція "свій-чужий", світогляд автора, оціночні судження, греко-римське суспільство, етнічні особливості.*

У сучасних наукових дослідженнях особливої актуальності набувають питання міжкультурної комунікації, толерантності та інтолерантності у взаєминах та взаємодії різних соціальних груп, представлених класами або етносами. У цьому аспекті однією з